

OCHRONA ZABYTKÓW MILITARNYCH HELU**Red. A. Gryszczyńska, B. Konieczna, Wyd. TNOiK,****Toruń – Warszawa 2006, s. 182**

W ubiegłym roku ukazała się książka, na którą niewątpliwie należy zwrócić szczególną uwagę. Choć jej tytuł nawiązuje jednoznacznie do ochrony zabytków militarnych Helu, nie oddaje jednak w pełni zakresu tematyki podjętej w publikacji. Dopiero lektura wstępu, której autorką jest prof. dr hab. Grażyna Szpor, wyjaśnia, że wydawnictwo jest efektem ambitnego projektu badawczego związanego z zabytkami militarnymi Helu.

Książka powstała po konferencji naukowej zorganizowanej we wrześniu 2005 r. na Helu przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, we współpracy z Wydziałem Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, Zakładem Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego oraz Stacją Morską Instytutu Oceanografii Uniwersytetu Gdańskiego. Konferencję poprzedzały tygodniowe warsztaty studenckie, które dotyczyły tej samej problematyki. Dobrze się zatem stało, że wyniki prac zarówno uczestników konferencji, jak i warsztatów zostały utrwalone w pozycji książkowej.

Na publikację składają się artykuły poświęcone różnicowanym zagadnieniom związanym z ochroną zabytków. Obejmują one większość kluczowych zagadnień prawnych dotyczących ochrony zabytków.

Godny podkreślenia jest starannie przemyślany dobór kolejności artykułów, które wiodą czytelnika od rozważań dotyczących podmiotów, poprzez informacje o poszczególnych instytucjach prawnych służących ochronie zabytków, do prezentacji badań empirycznych wykorzystujących narzędzia socjologiczne. Ułożenie dalszych tekstów zgodne jest z podziałem na gałęzie prawa (prawo międzynarodowe publiczne, prawo europejskie, finansowanie ochrony, prawo karne).

Część merytoryczną książki rozpoczyna artykuł Beaty Koniecznej, przedstawiający strukturę instytucjonalną organów ochrony zabytków w kraju z perspektywy administracji rządowej. Mirosław Rymer, kolejny autor, analizuje rolę jednostek

samorządu terytorialnego w systemie ochrony zabytków, ze wskazaniem kilku konkretnych problemów. Takie zestawienie tekstów jest o tyle ciekawe, że od pewnego czasu toczy się dyskusja na temat dwóch przeciwstawnych koncepcji zaangażowania państwa w ochronę narodowego dziedzictwa kultury. Z jednej strony, zgodnie z zasadą subsydiarności, występuje dążenie do decentralizacji i dekoncentracji, polegające na przekazaniu na stałe określonych obowiązków i kompetencji samorządom, z drugiej zaś podnoszone są postulaty powrotu do silnie scentralizowanego modelu ochrony zabytków, jaki istniał w czasach PRL-u. Tę część publikacji kończy artykuł autorstwa Mateusza Korusa dotyczący muzeów jako podmiotów administrujących w zakresie ochrony zabytków.

Część dotyczącą instytucji prawnych ochrony zabytków i opieki nad zabytkami rozpoczyna materiał Krzysztofa Stępniewskiego i Damiana Michalaka poświęcony zakresowi ustawowej opieki nad zabytkami, w którym nacisk położony został na rejestr zabytków jako jedną z form ochrony. Na szczególną uwagę zasługuje krytyczny artykuł Tomasza Bąkowskiego na temat uzgadniania projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego

w trybie przepisów art. 106 kodeksu postępowania administracyjnego. Do szczegółowych kwestii podnoszonych w publikacji należą: prawne aspekty poszukiwania zabytków (Agnieszka Różalska), obowiązki i prawa właścicieli oraz posiadaczy zabytków (Romana Pietruk), instytucja społecznych opiekunów zabytków (Agnieszka Grobla).

Refleksje z pogranicza prawa i socjologii zawierają trzy artykuły. Agnieszka Turska przedstawia obraz miasta Hel w badaniach ankietowych, które przeprowadzone zostały na południu Polski. Co prawda, zarówno liczba ankietowanych, jak i uzyskane wyniki mogą budzić wątpliwości odnoszące się do szczegółów, to jednak analiza badawcza daje obraz społecznego odbioru Helu i jego problemów. Zespół autorów – Aneta Wania, Magdalena Michulec, Krzysztof Strączek i Kamil Machura – prezentuje zabytki militarne i tereny powojaskowe jako ważny element oferty turystycznej Helu. Ostatni w tym bloku artykuł Agnieszki Turskiej, Eweliny Tomczuk i Kingi Dziadosz dotyczy ważnego problemu, jakim jest społeczna świadomość konieczności ochrony dziedzictwa kultury. Obejmuje on m.in. zagadnienia edukacji i przekazu medialnego w zakresie informacji o zabytkach.

Artykuł Ewy Grześkowiak, poświęcony ochronie zabytków

w prawie międzynarodowym publicznym, rozpoczyna przegląd badanej materii z punktu widzenia prawa. Na temat ochrony zabytków w regulacjach wspólnotowych pisze Ewelina Tomczuk, wychodząc w rozważaniach od prawa międzynarodowego, by następnie skupić się na regulacjach europejskich.

Ważnego problemu związanego z pozapaństwowym finansowaniem działań na rzecz ochrony dziedzictwa kultury dotyczą dwa artykuły. Pierwszy z nich, autorstwa Łukasza Piertuka, obejmuje problematykę funduszy strukturalnych Unii Europejskiej jako alternatywnych sposobów finansowania opieki i ochrony zabytków. W drugim Patrycja Szczepańska i Anna Grabowska skupiają się na finansowaniu inwestycji w sektorze kultury w 2005 r.

Dalsze rozważania dotyczą prawa karnego. Sędzia Włodzimierz Hilla przedstawia karnoprawną ochronę zabytków w prawie polskim, a współredaktor książki – Agnieszka Gryszczyńska – rolę policji i prokuratury w zwalczaniu przestępczości przeciwko zabytkom. Następnie Bartłomiej Michalak omawia prawo operatywne, dokonując analizy poszczególnych orzeczeń sądowych (NSA) w zakresie prawa ochrony zabytków. Ostatnim autorem jest Wojciech Paczuski, który pisze o przemyśle zabytków wojskowości i potrzebie konkretyzacji obowiązków podróżnych.

Po raz kolejny ten autor wielu znanych i ważnych publikacji wskazuje na mankamenty istniejącego systemu reglamentacji wywozu zabytków z kraju.

Książkę kończy sprawozdanie z konferencji naukowej, co należy ocenić pozytywnie, gdyż wskazuje to na bezpośredni związek publikacji i poprzedzającego ją przedsięwzięcia naukowego.

Niestety, „Ochrona zabytków militarnych Helu” pozostawia pewien niedosyt. O ile bowiem niektóre artykuły stanowią wnikliwą i dogłębną analizę postawionego problemu, o tyle inne – na szczęście pozostające w zdecydowanej mniejszości – ograniczają się jedynie do przytoczenia właściwych przepisów prawnych, a towarzyszące im refleksje autorskie można uznać za skąpe. Niemniej jednak nawet tym tekstom nie można odmówić walorów edukacyjnych, które przyczyniają się do kształtowania społecznej świadomości w zakresie ochrony dziedzictwa kultury. Na marginesie dodać można, że publikacja zawiera kilka pomniejszych błędów, które jednak nie przesadzają o jej niewątpliwie wysokich wartościach: poznawczej, edukacyjnej i popularyzatorskiej.

Z powyższych względów *Ochrona zabytków militarnych Helu* będzie cennym nabytkiem dla zainteresowanych materią prawa ochrony dziedzictwa kultury, zarówno ze względów prywatnych, jak i zawodowych.

THE PROTECTION OF MILITARY MONUMENTS ON THE HEL PENINSULA

Ed. by A. Gryszczyńska, B. Konieczna, Wydawnictwo TNOiK, Toruń–Warsaw 2006, 182 pp.

The recently published book *Ochrona zabytków militarnych Helu* (The Protection of Military Monuments on the Hel Peninsula), edited by Agnieszka

Gryszczyńska and Beata Konieczna, includes the outcome of a Scientific Conference held in 2005 in Hel and encompasses nineteen chapters written by dif-

ferent authors. An overwhelming majority of the book deals with the legal protection of monuments, and its successive parts concern various aspects of this activity.